

ЧОННУ БАРААННАР-БИЛЕ ХАНДЫРАР ДЭЭШ

Республиканын кайы-лаа ко-жуунуна чед бергеш, ийла хереклекчилер нитилелинин удуртукчулары-биле ужура-жып, оларын салды-магалин-неринге кирип, чонну бараан-биле хандырып турарынын дугайын айтырар болза, үе чеже-да берге, чурттакчылар-да акша-төгерикти байдалы-нарын-лаа болза, кылдынып турар ажыдар чедле хей дээрн доран билдинип кээр. Ылаңгы ийды-ла үр эвеште Овур кожуунун Торгалыг суурга магазин-комплекс-ти ажыдарыга хамаарыштырган байырлыг хураалы чыдары-биле аңа чораш, кожуун ча-гыргазынып даргазы, коопера-циянык хоочун ажылдакчыды чораш Маалыр-оол Монгуш-евич Даныш-биле, ол-ла ко-

жуунуну хереклекчилер нити-линин баштаар черини дар-газы К. Т. Тас-оол-биле ужу-ражып, чонну ашы-чем бол-жаш үлестүр бараннары-биле хандырып турарынын дугайын сонуургап айтырган мен. Ол талазы-биле байдал кожуунда черле багай эвес дээрзин ол ийи удуртукчуны кайызы-лаа чугаалады. Ында чүгле мага-зинни эвес, а хлеб быжырар черин база ажылдадып кир-ген, а удавас столовая база аңа ажытынар болгай.

Ындыг чижектерин сөөлү чылдарда база бо-ла дынар болгай бол. Тандыны Бай-Хак суурда, Чөөн-Хемчик ко-жуунун Чыргакыда болжаш өске-даа черлерде чаа-чаа са-дыглар ажылдадып кирген бол-гай. Оларын саны өске-даа

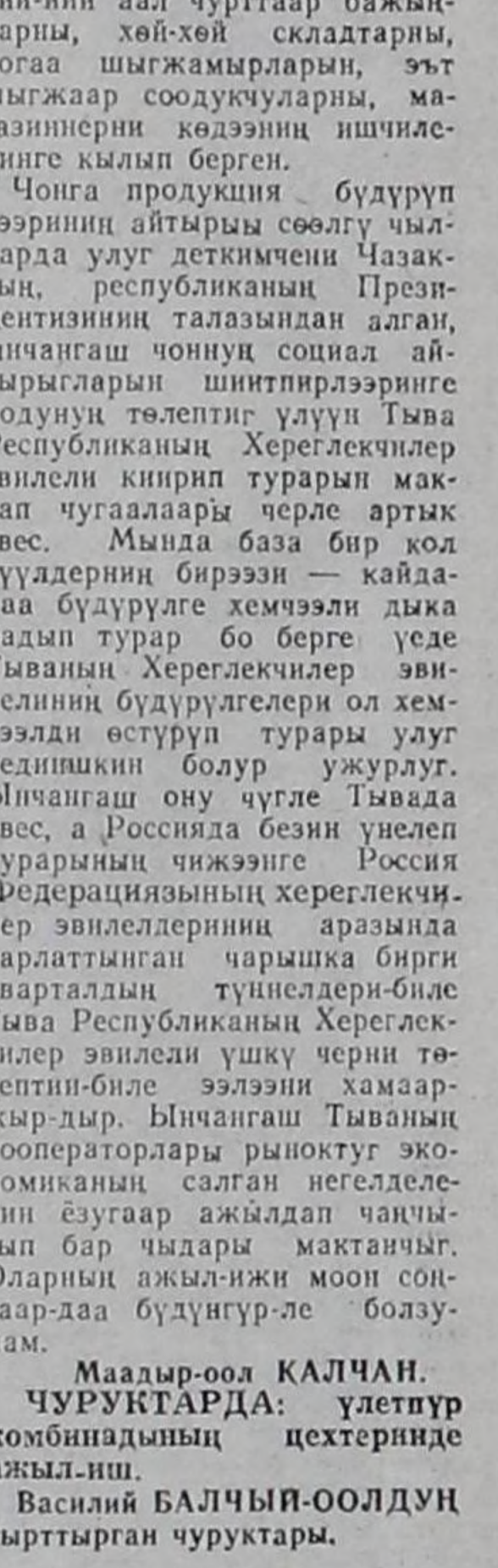
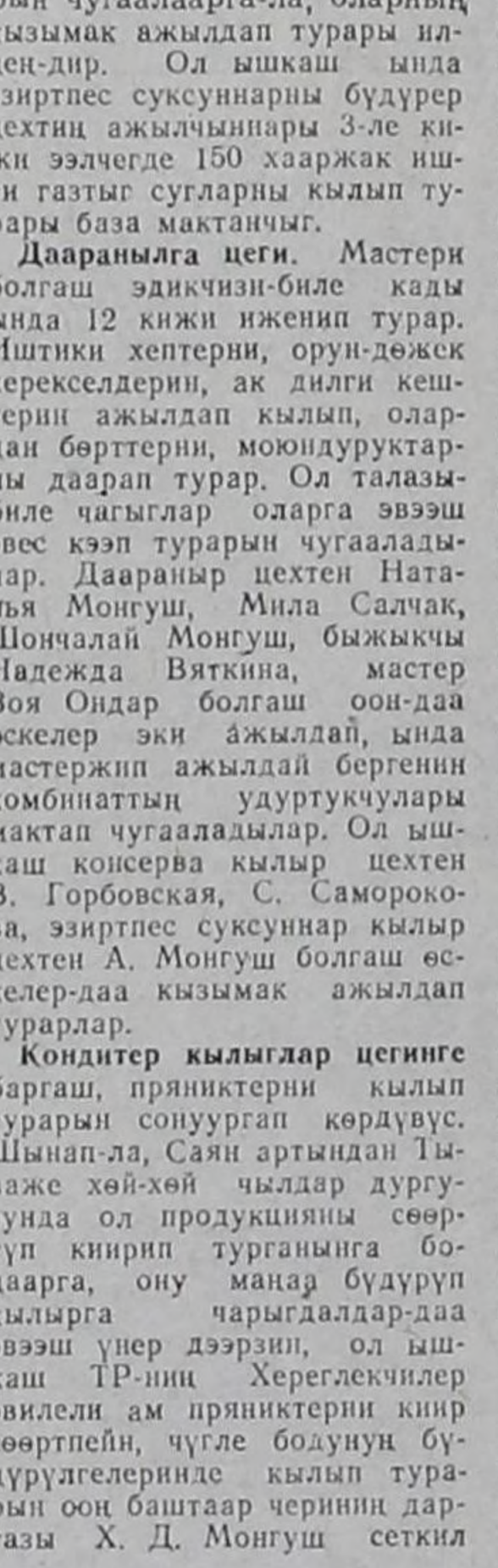
Саян артында эжелгенниче ындыг консерванны өртөз 7 муң рубль ажып турар-дыр.

Мында белен эвес айтыры-ны бирээзи — ол консерва-ларга савалар. Аңаа 0,5 литр-ни, 0,650 литрини шил савал-ры херек болгай. Оларны республикада бүдүрбейн ту-рар болганда, чурттакчы чоң-далды чыгылган ийдыг шил савалары салдыларга дужаары коңчү күзеник дээрзи хоорайнын хереклек-чилер нитилелинин баштаар черини даргазынын ораакчы-сы Светлана Болеславовна Афанасьевна чугаалады. Шы-нап-ла, ийдыг шил саваларны салдыларга хүлээп ап турган эвес, ийчангай олар, ийлаңгы келээ черлерде хей-биле чыгылган деп дидими-биле чу-галап болур. Ычангай С. Б. Афанасьеванын чоңа дилээн ийдыг кирген бол.

Эттиг рис, гречка, арбай каржанын кашаларын база мында бүдүрүп үндүрүп тура-рын, оларга чиг эти сайга-рылга баазазында ап тура-рын болжаш моон сонгаар Саян артында адыр чыгыс адыр ол пехтин ажылдак-чылары чугаалаар болдулар. Ол ышкыш иштээп кван кол-басаларын адыр хевирлерин, сосискаларын база бүдүрүп үндүрүп турар. Колбасаларын

коргош, «шынап-ла, фабрика-биле дөмөй чүе-дир аа» дисти-вис. Фабрика-даа, завод-даа, бичин бүдүрүгенин чеге-даа дөмөй-ле — чоңа ашы-чем продукцияны бүдүрүп үндү-рүп турарларга чүгле өөрүп четтиришкенин сестерин чу-гаалаардан башка чүңү чугаа-лар боор. Ында эвези сан-ныг ажычынар ажылдап ту-рар болза-даа, эзелчеге орту-ма-биле 300-600 кг колбаса кылдырып бүдүрүп, иштээп турар болду. Оң к өртөз — 20 муң рубль (а Абаканан келген колбасаны — 25 муң рубль-дир).

Кайла ажил чоруп турар болду, мында тодуг-доога, хөгүлү-даа болгай. Бо үлестүр комбинатынын кол-лективни айда-ла 200 млн. ру-блдин бараанын продукция-зын бүдүрүп үндүрүп тура-ры чугаалаарга-ла, оларын кызыкмак ажылдап турары ил-ден-дир. Ол ышкыш мында ээртпес суксунарны бүдүр-генин ажыкчылары 3-ле ки-жи ээлчеге 150 хазармак иш-ти газтыг сугаргыны кылды-турары база мактанчыг.

Танды кожуунда өзүп ту-рар чеди чүзүн малдык ара-зында сөөлү үеде төсө онза-гай чери ээлеп турары соду. Оларны чүгле «Шанган» сов-хозта азырап, баш санын чо-күк чылдарда көүздөдип, өстү-рүп келген. Ам ында 200 те-ле бар. Ону тежежи О. С. Д. Оюн кадарып турар. Ол өскө-Доржуевичини незини өгбөлөрү, думалары төсө малдап чораш. Олестик кы-ргак-адыр Кондукай Оюн, дайлары Монге, Очур-оол Оюннар Суг-Бажынын сура-дыг тежежилери чораш. Олар ам бистин арагыста чоң.

Тежежи Олег Оюнуң ады-сура Тыва Республикада эл-гый берген дие хөрөңдиг эвеш. Бирээде, 1994 чылда респу-бликанын тежежилерини чар-жыга бирги чери алган. Те-ве ховар төрүр мал Тежежи бо чылды 31 болаганын камагалан алган. Улуг малда ховаруңа-чек. Тевелерин баш буруздан-не 5 кг дүктү кыргып алган. Ийде, Олег Оюнуң кодан тевелерин 1994 чылда чыгып Чагытайга Рос-сиянын Президентини Б. Н. Ельцини сонуургап көргөн. Уш-те, Тыва Арат Республиканын

Ховар мергежилдин кижилери

УКТУГ ТЕВЕЖИ

Россия Федерациязынга кат-тыканын 50 чыл оюнуң байыралагына төсө чаржы-га Олег Оюн үш тевени ки-риштирген.

Чоокта чаа Олег Сөвек-Дор-жуевичке ужурашкыш, төсө малдык оизагай талаарын, кадалып сонуургаарыма, дур-жугалыг тежежи мынчаар хөөред:

Тевелер соокка, изиге коңчү шыдымак. Олар не-медде мал чеди хергелес, чүгле, одалар. Теве малды хараганын, орту шөлге олар-дыры таарымчалыг. Далгыг черге таарышпаш. Ычангай тевелерини Элегестин ууну-да, Инек-Даштын, Эр-Хөлдү ховуларында кадарып ту-рар мен.

Тевенин кылын кежи, дүгү чыккылаа соокту, хаарып кедр изини мага-болуңче өй-тавыла кирип ал турар. Дуоңлары кылын. Оң ачы-

зынаа 70 градус ичинги, 50 градус соокту шыдаар. Теве сугу чеди хонук ийлеп ба-рып болур. Теве өске мал ышкыш чыл саныда төрүсө, оон эгинерин ийи чыл бол-жаш болаганыр. Дунуш тө-рүн эгинерини огулу азы-ры коңчү берге. Эгини изы-рыптар, тепер, халтар, чин чакыптар озадыг. Болаган-нары доруктарында улуг мергежил, дуржулга херек. Теве мал кодуңдуца марг, а-нирель айларда оодалар. Бо-лаган коңчү мүнү амытан. Чаа төрүтүнгөн болаган узун мой-нуң угбас. Оларны баштайгы үеде ийи катп эмзирер. Чап малды албан незини эмин-ни дошту-сунга чедиргеш, эминерге дузалыжар. Болаган мунуңгай, шүшкө болжаш боу эңи шыдыс. Чаа төрүт-түнгөн болаганын бир дун-хун иштанде кургап кидисе ора-гыш, кургадыр. Оон соода

кургап кажыга тургузуу, алаңга өдөк төсөр. Болаган-га чал төрүтүңүңде сөрт көндүрбөс болза, бажын черге моннашкы өлүп болур. Төрүтүңүңүң соода, ийи-чыл кылдыптар турар апар. Теве-ни кыргырга улуг күш, ар-га-дуржулга негетирген. Шы-нар эрлер сымал артамчыны дулазы-биле тевени ужураш, кыргышар. Кызын кирип үе-зинде бууралар аймылдыг, оон чыныче чоокчуларга оза-дыг.

Тевенин эди, сүдү эм шы-нарлыг. Теве эди нервилер быжыктарып шынарлыг. Теве сүдү ижин-шөңүндү аарыла-ры эмзиргеш ажыктыг.

Теве сүдүнү хымзын хоо-чураан гаситир, өт хаы бол-жаш өт ламчык оруктар дег-диргелесе ижер. Ваары, чүрээ, чынааны, бүрүктерини чаа эм шынарлыг.

Шаанда Суг-Бажынын ара-тары, колхозчулары төсөни шынамак төрөтөп, ситен, ту-дуктүк чыгып өөрүтүп, көжөрдү-жерде төсө биле ажылдап чо-рап. Эр төсө алаңы терге, шапак өөрүтүрүнө шыраа аажок болур.

Рынок харылааларынын берге үезинде тевени чүкк өөрүтүрүнө ажыкчылары эптиг. Ажыкчы тевелери 20 чыл иштине ажылдап болур. Теве дүңдүрү хонук, чымчак, чымыг чөгү-биле ийи-хенти аргып ап турар.

Суг-Бажынын тежежин Олег Сөвек-Доржуевич Оюн бодунуң кызыкмак, эрес-хун-дурга ажылы-биле чоңуну хүн-дүктелип чаалап алган. Ол үезинде район Советинин де-путаттыга база райком партия-нын кекжигүңөгө каш кал-тан сонуулуп келген. Олег Оюн ам күлээзи Юрий Оюн-биле кады төсө калары ажылдап турарлар. А улуг те-жежини, өөрүнү ишти Анна Келесовна Саян чаш болаган ажал өстүрүгени мергежээ дүрүлүгүлөргө кижини деп ук ажыл-агынын удуртукчула-ры чугаалап турар.

Даныш-оол ОЮН.

СЦЕНАДА—СЕРГЕЙ ХУРАГАН

Москванын Гнесинер аттыг музыка училищенин база Новосибирскиннн күрүенин консерваториязынын доозук-чузу Сергей Хураганын кир-жидеги-биле Константин Ошатский удурган Тыванын күрүенин симфониятын орес-тринин үдөгези-биле солу программалык концерти са-магалдайжар ханы сонуур-га-биле көргөнөр.

Концертин башкаркычы, Ленинградтын ат-тар академия-зынын доозукчузу, сурагыл «Тыва» ансамблинин хөөмөй, сыгытчы Откун Достай, ыражы София Кара-оолду көрүкчүлөргө таныштырган. Кызылдан уран чүлү учили-

щенин доозукчузу, анык артист тыва улустуң ырызы «Самагалдайны», В. Токанын «Дуруа» болжаш өске-даа ырлары ыңгылап үнү-биле эки-ле күсүттү.

Профессионал ыраажы Сер-гей Хураган С. Бюроенин «Монге назан», Светлана Стру-нованын «Ах, ты душе», итальян композитор Гюнонун «Фауст» деп чогаалында ивертирары «Кара кирюк», «Гинделенин хүн» деп ырлары орус дил кырынга чыгыс чер-чуртуларына ырлап бээрге, үргүлүсүлдеп алыш чаксакшыны-биле ук-каш.

Дайныч ДАМБА-ХУУРАК.

Тыва БОКСЕРЛАР, ЭР-ХЕЙЛЕР

Башкортостан Республика-нын төвү Уфа хоорайга кик-боксинг талазы-биле АКД-нин 3-дү ажык студенттерин уни-версидазы майын төңүзүш-те болуп эркен. Аңаа Тыва-дан Овур кожуунун төлээле-ри киришкенер. Маргылаа бөдик денелге эркен. 200 спортчуларыны аразынга бистин чыгыс чер-чуртуу-ус Сергей Куулар (63,5 кг) чемпи-он ата төлөткөн болган. Чүңүеде оюнда ол делегей чер-гегин спорт мастери Дмитрий Касыяновичти тизгеш. Сат Олак түңгө оюнда он хөдү берген-де, эки ойнааш, 2-ти чеге төлөткөн болган. Оон түңгүлүкчүлүкчү Европанын 1994 чылда чемпиону Фабул-дин Гамлес база делегей чер-

АК-ДОВУРАКТАН мегээлер

БАРААН СААРЫЛГАЗЫ

венден, дүктен кылган пөс аймаа, содукучулар садары эвезжэн. Бирин кыралда 36 млн. 700 муң рубльге арага аймаан чурттакчы-ларга аймаан чурттакчы-ларга саткан, бир кижин (18 хардан ору) 0,5 литр ара-газын ишкен. 1994 чылда хоорайнын садыглары 65600 литр арага аймаан садып-саарган, бир кижиге оонаштыр алырга, 8 литр арага ишкен-дир.

Хоорайнын бүгү садыг-ларынын хуу, акционер нитиледе садыгларында аңыда, айда ортумак орул-даны 296112 рубль, эртен чылда денээрге, 2,4 катп өскөн. Садыгыларынын бир кижиге оонаштыр айда ор-тумак шалын акшазы 296112 рубль болган. А «Асбест» садыгынын бир ажалдакчызы айда 426432 рубльды, комбинаттын ажыкчы хандырылга нил-динин садыгыларынын бир садыгымыз 201154 рубль-ди ажылдап ап турар.

«Чодураа» өөредилге бү-дүрүлгө төвү бирги квар-талда чоңа 6 млн. 600 муң рубльдин амыдырал хан-дырылга талазы-биле ачы-дузанын чедирген. Бо төпте хуула улуска кештен, пех-тен хеп дараап турар пех-тин ажыкчылары үстүнде тунун чартыгына ачы-ду-занын чедирип, эки ажыл-дап турарлар. Ол ышкыш мында чүрүк тырттырып турар улус 2 миллион рубль-ге ачы-дузанын чедирген.

«Челээш» хеминтиг аш-талга ийлеп турар бие бүдүрүлгө чери 10 млн. рубльге өртөктөгү ачы-ду-занын чедирип, багай эвес

ажылдааннар. Ол ышкыш хоорайда хеп чүзү черини ажыкчыларынын чедирген көрүзүү база бөдик. Нити-зын-биле хоорайда чоңа ачы-дуза чедирилгези өзүп, бо талазы-биле ажал хөг-жүп эгелээ.

Өзүлде ЭВЭЭШ

АЧЫ-ДУЗА ЧЕДИРЛГЕЗИ

Бо чылдын бирги квар-талында хоорайнын чурт-тачы чоңуна 340 млн. рубльдин өртөктөгү ачы-ду-

Эртен чылдын баштай-гы үш айында 84 бирини чаштар төрүтүнгөн болза, бо чылдын үш айда 63 чаш-тар төрүтүнгөн. Бо чылдын 13 өгүбүлде балдылашкан, а эртен чылдын 52 өгүбүлде балдылашкан олсөнгөн турган, чырылган өгүбүлө чок 58 кижини язы-буру чыгалаа-лар-биле амы-тынындап чырылган.

Хөгү-оол МОНГУШ.

ИЙИ ДАКПЫР

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯЗЫНДА

А. Н. ТУПОЛЕВИН

Лекандров РосИТА-СНТА-нын корреспондентизине дынап-кан. Красноярскинн «Крас-фарма» акционер нитилели-нин коллективни Тивалегин 50 чылдын муруну чарын-да ай дурдузунда бодунуң бү-дүрүп кылган эм-таң аймаан чиник өртөккө саткан. А ам за-вод чээли аыл арга-шынээзин безин чилдирген болуп турар. Бо бүдүрүлгө антибиотиктер болжаш онзагай таварылаар-да ажылдар, ханы солуп бо-лур эм аймаан бүдүрүп кыл-дыр аргалдыг.

СПОРТ ШӨЛҮНДӨ — ДӨРТ АЛЫШКЫ

Шагдаа кижини өгүндө погон азынган шериг кижини...

караа часпас эрлер чорду. Холудия пистолетти...

луг солун чүве, 4 км-ге 40 хардан өрү назылыг улусу...

чун, анык-даа бир чамдык шагдаа ажылдакчыларын...

Балма Кыргыссына АЗБРАА 60 харлаан. Хүндүлүг аваның...

ЧАРЖЫНЧЫГ, ЧОЗАНЧЫГ-ДЫР

ДЕП ҮРҮЛЕШПИШААН

Майның баштайгы чардында бир хүн «Мөгөн-Бүрү»...

СУУРНУҢ ХҮНДУЛУҢ ХАМААТЫЗЫ

Авмыка Бедиковна Ада-чурт данийынын эге чылдарында...

УЖУРАЖЫЛГАЖЕ ЧАЛАП ТУР

Мугур-Аксы ортумак школасынын 1975 чылда дооскан...

ДЕЛЪТАПЛАНИСТЕР БООМ ДАНДА

Тыва Республиканын Куруненин спорт комитеди болгаш...

ЧАРЛАДАР

Томскинин күрүне университетинин юридиктин факультетинин...

САДЫП АЛЫКЧЫНЫҢ КИЧЭЭНГЕИНГЕ!

«ОПТ и РОЗНИЦА» акционер нитилелдин седында чаа кирген...

БИСТИҢ АДРЕЗИВИС: Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 25.

1994 чылда Кызылдын №12 школасынын Наталья Сергеевна...

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Мээң акым Алексей Владимирович Бүрбү аар аарылдан арааша...

КИНО

«КАА-ХЕМ»: «Хирлөг хеп» 14.00, 16.00, 18.00 шактарда.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Н. С. Базыр

Тургузукчулары: ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ДЭДИИ ХУРАЛЫ ЧАЗАА БОЛГАШ СОЛУННУҢ КОЛЛЕКТИВИ.

АДРЕЗИВИС: Кызыл, Шетинкин, Кравченко кудумчузу, 31.

КИЛИДИСТЕР: шитилел амыдыралы — 3-34-19; 3-34-98; улуттар — 3-34-49; 3-36-73; көдөз ажыл-агый — 3-36-82;

АГАР САНЫ: «Тыва соцбанк» № 363505

Тыва Республиканын Парлаалга болгаш мас-салгы информация чептеринин талазы-биле коопсуз-тузалаанын...

Тыва Республиканын Парлаалга болгаш мас-салгы информация чептеринин талазы-биле коопсуз-тузалаанын...

Тыва Республиканын Парлаалга болгаш мас-салгы информация чептеринин талазы-биле коопсуз-тузалаанын...